

اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در حوزه راهبرد و فناوری نظامی و تأثیر آن بر معماری ارتش جمهوری اسلامی

پرویز سلیمی پناه^۱

چکیده

فرمایشات مقام معظم فرماندهی کل قوا نقشه راه و منشوری است که شکل دهنده مأموریت، راهبردها و در نتیجه ساختار کارآمد ارتش جمهوری اسلامی ایران برای دستیابی به اهداف بلند نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. تبیین نظام‌مند و علمی این فرمایشات کمک بزرگی برای مسئولین محترم آجا در معماری نظام دفاعی ارتش است. مقاله حاضر که حاصل کار تحقیقاتی با روش موردی زمینه‌ای می‌باشد تلاش می‌کند اطاعات مورد نیاز را با استفاده از روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری و از طریق مطالعه منابع و مصاحبه با صاحب‌نظران از میان انبوه فرمایشات ارزشمند مقام معظم فرماندهی کل قوا، آن دسته از فرمایشات ایشان که مرتبط با نظام دفاعی هستند را با هدف تبیین اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در حوزه معماری نظام دفاعی ج.ا.ا. و مرتبط با ارتش جمهوری اسلامی، تحلیل محتوایی نموده و سپس از طریق تحلیل آماری داده‌های منتج شده از پرسش‌نامه تأثیر تحقق این اندیشه‌ها را بر معماری آجا اندازه‌گیری نماید. جهت تحقق هدف یادشده و پاسخگویی به سؤالات تحقیق فرمایشات معظم در حوزه‌های علم و فناوری و راهبرد نظامی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نتایج حاصله علاوه بر احصاء مشخصه‌های بدیل دستیابی به حوزه‌های قید شده، نشان می‌دهد که تحقق اندیشه‌های مقام معظم فرماندهی کل قوا در این حوزه‌ها تأثیر بسیار زیادی در معماری نظام دفاعی مرتبط با آجا دارد.

واژگان کلیدی: مقام معظم فرماندهی کل قوا، نظام دفاعی، اندیشه‌های نظامی، معماری، راهبرد نظامی، علم و فناوری

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۰۹/۰۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۷/۰۲/۱۱

۱ - کارشناس ارشد مدیریت علوم دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، khsalman1978@gmail.com

مقدمه

هر سازمان به منظور کارآمدی، پویایی و کسب قدرت ماندگاری در عرصه رقابت در برابر رقبا و حریفان (دشمنان) نیازمند چارچوب و معیارهایی است که با معماری آن سازمان حاصل می‌گردد. لزوم معماری سازمانی را می‌توان در ظهور سازمان‌های بزرگ، نیاز به طراحی و توسعه دستگاه‌های اطلاعاتی پیچیده، ظهور دستگاه‌های اطلاعاتی با منظوره‌های خاص و اهمیت انعطاف‌پذیری سازمان‌ها در برابر فشارهای بیرونی نظیر تغییر کسب‌وکار (فضای عملیات)، تغییر مأموریت‌ها و ساختارهای سازمانی و تغییرات سریع فناوری ارزیابی کرد (زکمن، ۱۹۸۷).

معماری سازمانی چارچوبی برای تبیین، هماهنگ‌سازی و همسوسازی کلیه فعالیت‌ها و عناصر سازمان در جهت نیل به اهداف راهبردی سازمان است و معمار سازمان با بخش‌های مختلف سازمان درگیر می‌باشد (زکمن، ۱۹۸۷).

به‌زعم زکمن نظریه‌پرداز عرصه معماری سازمانی: «ضرورت تغییر به‌روز بودن کیفیت گرای و شتاب تغییرات شرایطی را فراهم آورده که ما را مجبور به روی آوردن به سوی معماری سازمانی می‌کند. در قرن ۲۱ معماری عامل تعیین‌کننده در موفقیت یا شکست بقا و یا فنای سازمان‌هاست (زکمن، ۱۹۹۷). هر سازمان باید متناسب با چشم‌انداز، رسالت و مأموریت خود به انتخاب رویکرد، راهبرد، کارکردهای نیروی انسانی و ابعاد سازمانی توجه ویژه داشته باشد که در این میان ارتش جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست.

حضرت علی (ع) در نامه‌اش به مالک می‌فرماید: "سرباز یعنی ستونی که کاخ استقلال و عظمت مملکت بر دوش او استوار و پابرجا است. افسر باید پرهیزگارترین سپاهیان و نجیب‌ترین افراد باشد." ملاحظه می‌شود که ایشان چگونه اهمیت و اخلاق را برای نظامیانش تبیین می‌کند. یا زمانی که ایشان و لشکریانش قصد عبور از شهر و دیاری داشتند شخصاً به حاکم آن شهر نامه می‌نوشتند و به ایشان اطلاع می‌دادند و سربازانش را نیز از تمام جهات توجیه می‌کردند تا مبادا کوچک‌ترین آسیبی به جان و مال و ناموس مردم آن شهر وارد شود (سادات ناصری، ۱۳۵۶).

رهبر فقید انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) هرگز حاضر نشد که به مردم غیرنظامی عراق حمله شود. نمونه‌های مثبت و منفی عملکرد نیروهای مسلح که متأثر از عملکرد و تفکرات حاکمان وقت می‌باشد در تاریخ بسیار زیاد است. ملاحظه می‌شود چگونه نیت، کردار و گفتار مسئولین حکومتی مخصوصاً فرماندهان در شکل‌گیری و عملکرد نیروهای نظامی اثرگذار است.

مقام معظم فرماندهی کل قوا در مقاطع مختلف مانند تبعید در زمان رژیم ستم‌شاهی، همراهی و هدایت مبارزات انقلابی، عضویت در شورای عالی امنیت ملی و نماینده ویژه امام در امور ارتش، ریاست جمهوری و رهبری و فرماندهی کل قوا به گونه‌های متفاوت در متن نیروهای مسلح قرار داشته است. به گونه‌ای که سردار محمد شیرازی رئیس دفتر نظامی مقام معظم رهبری از قول ایشان می‌فرماید: "من با ارتش آشنا هستم و از قبل از انقلاب ارتش را شناخته و آن را درک کردم. در ارتش پیش از انقلاب هیچ توجهی به معیارهای دینی نمی‌شد و اگر کسی در درون ارتش می‌خواست دین‌دار باشد، بسیار سخت بود اما همان ارتش، امروز یک ارتش متدین و مومن شده است. آیا آن روز کسی فکر می‌کرد که بشود، چنین ارتشی ساخت؟ اما خدا کمک کرد و خودمان همت کردیم تا چنین ارتشی ساخته شد. بنابراین، حالا ما باید ۱۰ برابر کار کنیم. آیا این شدنی است؟ بله می‌شود. آن روز کسی باور نمی‌کرد که ارتش این‌طور شود پس این یک تجربه گرانبه‌است که بدانیم با تلاش فراوان می‌شود (رجانیوز، ۱۳۸۹).

در این راستا، مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا چه به لحاظ قدمت حضور در میان نیروهای مسلح مخصوصاً ارتش و چه به لحاظ مقام و مسئولیت‌شان فراتر از همه، جهت قرار گرفتن نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در سطحی که ضمن ایجاد بازدارندگی مؤثر، قابلیت دفاع در برابر تهدیدات خارجی را داشته باشد، برای نظام دفاعی هدف‌گذاری می‌کنند و از آنجایی که معظم‌له به‌عنوان فرمانده و بالاترین مقام نظام دفاعی و به‌تبع آن ارتش می‌باشند، مسئولیت ابلاغ سیاست‌های کلان برای رسیدن به چشم‌انداز را در این سازمان به عهده داشته و به طرق مختلف نسبت به ابلاغ آن به صف و ستاد اقدام می‌نماید.

ابعادی چون تبخّر علمی، فقاقت، تسلّط بر ادبیات، نگاه نافذ و بصیرت، تفکر راهبردی، ریشه‌یابی عمیق سیاسی و اعمال فرماندهی صحیح و آینده‌نگری شاید تنها بخش کوچکی از عواملی هستند که در محتوای بیانات و فرمایشات ایشان تجلی پیدا کرده و معماری سازمان بزرگ آجا از آن نشأت می‌گیرد. سازمان ارتش و به معنای کلی نیروهای مسلح کشور ایران نیز از زمان شکل‌گیری خود دارای فراز و نشیب‌ها و خصوصیات بوده که عمده آن از خواست‌ها و تصمیمات حکومت وقت و فرماندهان نشأت گرفته است. دوران انقلاب اسلامی و پیروزی آن نقطه عطفی برای دگرگونی و شکل‌گیری جدید این بخش از نیروی مسلح می‌باشد. بروز جنگ تحمیلی، شکل‌گیری سپاه پاسداران و بسیج انقلاب اسلامی و قرار گرفتن آنها در کنار ارتش در زمان جنگ و دوران بعد از جنگ و تهدیدات آینده هر کدام دارای ویژگی خاصی است که محیط داخلی و خارجی ارتش جمهوری اسلامی ایران را تحت تأثیر قرار داده و در نتیجه این تحولات، بازنگری در معماری ارتش لازم است تا بتواند از عهده مأموریت‌های محوله در جهت تأمین امنیت و منافع ملی برآید.

یک سازمان عبارت است از مجموعه‌هایی که دارای محدوده کاری متنوع و توزیع شده باشند و تحقق مأموریت از پیش تعریف شده‌ای را دنبال نمایند. در این صورت سازمان شامل منابع متعددی نظیر نیروی انسانی، تشکیلات مرتبط و فناوری است که می‌بایست این امور را هماهنگ کرده و اطلاعات مشترک جهت تحقق مأموریت‌های مشترک را منتشر نماید (رابینز، ۱۳۷۸).

هر جا که نیاز به طراحی موجودیت یا سیستمی باشد که ابعاد یا پیچیدگی آن از یک واحد معین فراتر رفته، یا نیازمندی‌های خاصی را تحمیل نماید، نگرشی ویژه و همه‌جانبه را لازم خواهد داشت که در اصطلاح به آن معماری گفته می‌شود. معماری ترکیبی است از علم، هنر و تجربه که در رشته‌هایی نظیر ساختمان دارای قدمتی چند هزار ساله است و در یک سازمان، معماری از تفکر راهبردی نشأت می‌گیرد. به عبارت دیگر، تفکر راهبردی دربرگیرنده مجموعه‌ای منظم از فرضیه‌های جدید و جایگزین‌های بالقوه است که پیش‌فرض‌ها، رویه‌ها و فرضیه‌های کنونی را به چالش می‌کشد.

معماری نظام دفاعی، خاصه ارتش جمهوری اسلامی ایران با توجه به تحولات داخلی و خارجی پیش رو که مختصر در بالا مطرح شد نیازمند یک نگرش و تسلط همه‌جانبه می‌باشد که بالاترین مقام در نیروهای مسلح یعنی فرماندهی معظم کل قوا از آن برخوردار می‌باشد. این تحقیق از آنجا اهمیت پیدا می‌کند که برای اولین بار اندیشه‌های نظامی ایشان مرتبط با معماری آجا به صورت نظام‌مند تبیین می‌گردد و نتایج آن برای بهره‌گیری در معماری نظام دفاعی در اختیار مسئولین محترم در آجا قرار می‌گیرد در حالی که این نتایج قابل بهره‌برداری در دیگر سازمان‌های نیروهای مسلح می‌باشد. در صورت انجام نشدن چنین پژوهشی این نگرانی وجود دارد که ابعاد مختلف اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا به صورت یک‌جا و منسجم در دسترس این مسئولین نباشد و در معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا یک همه‌جانبه‌نگری انجام نگردد.

با توجه به موارد بالا و از آنجایی که تاکنون پژوهشی در بعد معماری نظام دفاعی نیروهای مسلح با توجه به فرمایشات معظم‌له صورت نگرفته، این تحقیق برای پاسخ به این سؤال که اندیشه‌های نظامی (علم و فناوری نظامی، راهبرد نظامی) مقام معظم فرماندهی کل قوا در معماری نظام دفاعی با تأکید بر آجا کدامند؟ انجام شده است

بر اساس بررسی‌های انجام شده و با توجه به مؤلفه‌های این تحقیق تاکنون کار منسجم و هم‌راستا با این پژوهش صورت نگرفته است اما کتاب‌هایی مانند: ارتش کلمه طیبه انتشارات عقیدتی سیاسی آجا، نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران نیروی راهبردی انتشارات دفتر پژوهش‌های نظری نداجا، اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا انتشارات دانشگاه افسری نذاجا در ارتباط با سخنرانی‌ها و توصیه‌های مقام معظم فرماندهی کل قوا که به مناسبت‌های مختلف در بین اقشار مختلف نیروهای مسلح مطرح فرموده‌اند به رشته تحریر درآمده که در هر کدام از این منابع بخش‌هایی از فرمایشات گردآوری شده است. همچنین مقاله‌ای با عنوان «تبیین اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا» (رشیدزاده، ۱۳۸۹) انجام شده که هدف آن ترغیب به تعقل و تربیت عقلانی در راه آرمان‌های الهی، بیداری و پایداری است که تحقق آن نیازمند درک اندیشه‌های حضرت آیت‌الله خامنه‌ای است.

معمار به معنی سازنده عمارت و کارشناس و استاد در کارهای ساختمانی و طراحی سازه یا ساختار می‌باشد و معماری عمل‌سازندگی و طراحی ساختار را گویند (عمید، ۱۳۷۰). نظام به رویه و عادت و روش گفته می‌شود و در فارسی به معنی ارتش و سپاه نیز گفته می‌شود. دفاع به معنی بدی یا ضرری را از خود یا دیگران دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن است، با توجه به این مفاهیم نظام دفاعی به مجموعه نیروهای مسلح گفته می‌شود که وطن، ناموس و حقوق ملی را از دستبرد دشمن حفظ می‌کند.

۷۰۰۰ سال تجربه بشری ثابت نمود که کلید درهای بسته پیچیدگی و تغییر، معماری سازمانی است. معماری سازمانی نگرشی است کلان به مأموریت‌ها و وظایف سازمانی، فرایندهای کاری، موجودیت‌های اطلاعاتی، شبکه‌های ارتباطی، سلسله مراتب و ترتیب انجام کارها در یک سازمان که باهدف ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی یکپارچه و کارا صورت گرفته و ضامن یکپارچگی و تعامل بین سیستم‌ها است. در یک تعریف رسمی‌تر، معماری عبارت است از ساختاری از اجزا، روابط بین اجزا، اصول و رهنمودهایی که طراحی و رشد و تکامل ساختار را در هر زمان کنترل و مدیریت می‌نماید. به عبارت دیگر، معماری باید قوانین، رهنمودها و محدودیت‌هایی را برای ایجاد سازگاری در پیاده‌سازی مؤلفه‌های سیستم‌های اطلاعاتی عرضه نماید (زاکمن، ۲۰۰۰).

معماری سازمانی روشی است جهت توصیف کامل جنبه‌ها و لایه‌های مختلف یک سازمان که قادر است با استفاده از مدل‌ها و تکنیک‌هایی استاندارد و شناخته‌شده اقدام به توصیف «وضع موجود» یا «وضع مطلوب» سازمان نماید. علاوه بر آن معماری سازمانی حاوی طرح خاصی موسوم به «طرح گذار» نیز است که نحوه رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب یک سازمان را مشخص می‌کند (صمدی اوانس، ۱۳۸۴).

سازمان‌ها پیوسته در حال تغییر هستند. این تغییرات می‌توانند در هرکدام از لایه‌های سازمان یا در ارتباط با هرکدام از جنبه‌های سازمان صورت گیرد. منشاء تغییرات سازمانی عموماً عوامل بیرونی هستند. دو عامل اصلی که سازمان‌ها را وادار به تغییر می‌کنند عبارتند از «تغییرات حوزه مأموریت یا کسب‌وکار» و «تغییرات فناوری» با این توضیح که تغییرات حوزه مأموریت معمولاً سرعت بسیار کمتری نسبت به تغییرات فناوری دارند (صمدی اوانس، ۱۳۸۴).

سازمان عبارت است از فرایندی نظام‌یافته از روابط متقابل افراد و مرکب از افراد و تجهیزات برای دست‌یافته به هدف‌های معین و ساختار سازمانی این روابط متقابل را که شامل تعیین نقش‌ها، روابط بین افراد، فعالیت‌ها، سلسله‌مراتب هدف‌ها و سایر ویژگی‌های سازمان است مشخص می‌نماید (گریفین، ۱۳۸۷). سازمان‌ها، مجموعه‌ای از عوامل انسانی، فناوری، تجهیزات، ساختاری، فرهنگی و دیگر عناصر محیطی هستند که در راستای تحقق مجموعه هدف‌های از پیش تعیین شده و مشترک در تعامل اند (رنجبران، ۱۳۸۳).

مجموعه شیوه‌ها و موارد استفاده‌شده برای تحقق هدف‌های کلی نظامی یا انجام مأموریت‌های محوله آن‌را فناوری نظامی گویند. امروزه اهمیت داشتن تجهیزات و تسلیحات برای موفقیت در جنگ‌های احتمالی آینده بر کسی پوشیده نیست (والترز، ۲۰۰۶). نیروهای مسلح بسیاری از کشورها بر این امر تأکید می‌کنند و با آغاز قرن ۲۱، فناوری و در راستای آن تجهیزات و تسلیحات را در کانون توجهات قرار داده‌اند. هم‌اکنون باید با بهره‌گیری از فناوری و فنون کاربردی و گسترش امکانات و تجهیزات و استفاده از روش‌های علمی مربوطه و با توجه به مسیر تحقق چشم‌انداز و اهداف سازمان نیروهای مسلح، سازمان را در هرچه توانمند بودن یاری کرد تا نسبت به چالش‌های پیش روی پاسخ‌گو باشد (طرحانی و شعبانی، ۱۳۸۸).

راهبرد نظامی سیاستی است که سازمان‌های نظامی به‌منظور رسیدن به اهداف راهبردی مطلوب اتخاذ می‌کنند. راهبرد نظامی شامل طرح‌ریزی و هدایت لشکرکشی‌ها، تحرک و استقرار نیروها و فریب دشمن است (گارتنر^۱، ۱۹۹۶). نگرش راهبردی از ضروریات اجتناب‌ناپذیر برای مدیران سطوح راهبردی بخصوص برای فرماندهان نظامی در نیروهای مسلح بوده و به‌طور کلی لازمه مدیریت راهبردی است. مسئولیت فرماندهان و مدیران راهبردی تهیه و تدوین راهبرد سازمان و اخذ تصمیمات راهبردی است (دانش آشتیانی، ۱۳۸۶).

¹ Gartner

اندیشه به معنی تفکر و تأمل و در بعضی جهات سمت و سوی اندیشنده را نیز می‌گویند و اندیشه نظامی، به مفهوم عام صرف وجود نوعی تفکر قابل بحث در امور نظامی می‌باشد. اندیشه نظامی به مفهوم خاص عبارت است از مجموعه تفکرات منسجم، دارای مبنا، مستدل، مهم و منطقی در امور نظامی است. ولی اگر بخواهیم تعریف خاص و معرفت‌شناسی ارائه دهیم باید گفت که اندیشه نظامی تفکر و تأملی منسجم، دارای چارچوب نظری، اصولی، مستدل و با اهمیت در مورد رأی یا امر نظامی است (آقاجانی، ۱۳۸۹).

اندیشه‌های نظامی فرماندهی کل قوا مقوله‌ای ارزشی، الهی و جهت دهنده است؛ مجموعه‌ای از اصول و سیاست‌های مهم و در عین حال منظم که جریان سیال اعمال و اندیشه‌های جامعه سیاسی و نظامی را برای تحقق اهداف هدایت می‌کند. اندیشه، عقیده و بینش فرماندهی کل قوا اساس منش و رفتار نظامی و سیر تحقق امنیت، تحکیم و توسعه اقتدار و تکامل جامعه می‌باشد... از این رو باید نقش و ارزش اندیشه‌های نظامی را در دین و اهداف تعیین شده دینی جستجو کرد و به آن اهمیت داد.

اندیشه نظامی به مفهوم خاص، آراء و تفکراتی نیست که اغلب پیرامون امور نظامی مورد بررسی و بحث قرار می‌گیرد، بلکه مجموعه تفکرات رسا، صائب، نافذ، مجسم و ماندگاری است که مبانی مستدل و منطقی در باره امور نظامی دارد. بر این اساس اندیشه‌های نظامی مبنای رفتار و کردارهای نظامی است و در قالب هویت نظامی، فلسفه نظامی، نظریه نظامی، دکترین نظامی، قدرت و اقتدار نظامی تجسم می‌یابد.

بر این مبنا اندیشه‌های نظامی فرماندهی کل قوا، مقوله‌ای ارزشی، الهی و جهت دهنده است؛ مجموعه‌ای از اصول و سیاست‌های منظم که جریان اعمال و اندیشه‌های جامعه را برای تحقق اهداف مورد نظر هدایت می‌نماید. اساس منش و رفتار نظامی، تحقق امنیت، تحکیم و توسعه اقتدار و تکامل جامعه بوده است. شاخص ثابت نیروهای مسلح در نظام اسلامی عبودیت، رشد و تعالی انسان در پرتو اندیشه رسا، صائب، نافذ و نظام یافته ولایت فقیه است (رشیدزاده، ۱۳۸۹).

- بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا پیرامون متغیرهای تحقیق: (سایت دفتر حفظ و نشر آثار رهبری)

در پژوهش انجام شده، مطالعات گسترده‌ای در منابع مرتبط با فرمایشات مقام معظم فرماندهی کل قوا از سال ۱۳۶۷ الی ۱۳۸۹ انجام گرفت و بیانات ارزشمند بی‌شماری یافت شد، که تحت عنوان اندیشه‌های نظامی روشن‌کننده مسیر دستیابی به معماری نظام دفاعی نیروهای مسلح و به‌ویژه ارتش جمهوری اسلامی ایران می‌باشند. در این مقاله تلاش شده است ضمن تخلص، این اندیشه‌ها با یک دسته‌بندی هدفمند مرتبط با لایه‌های ذکر شده (متغیرهای اثرگذار) ارائه گردد.

الف- راهبرد نظامی:

ارتش دفاعی و نیروهای مسلح ما، هیچ‌کس را در این منطقه و هیچ ملت و کشوری را در سطح جهان، تهدید نمی‌کند. تنها کسی که مورد تهدید ارتش جمهوری اسلامی ایران است، متجاوز است. کسی که قصد تجاوز کند، تودهنی خواهد خورد. ارتش جمهوری اسلامی ایران، فقط برای متجاوز و کسی که قصد تعرض به این کشور، این ملت و این نظام را داشته باشد، خطر است. (امام خامنه‌ای، ۷۵/۳/۳)

نظام جمهوری اسلامی از آرمان حق، از حقوق انسان، از هویت ملی و اسلامی ملت خود و از سربلندی ملتی که شایسته سربلندی است، دفاع می‌کند و در مقابل ظلم عقب‌نشینی نمی‌کند. (امام خامنه‌ای، ۸۲/۴/۲۹)

آموزش خوب، رفتار خوب، عملکرد خوب، ارادهٔ راسخ، عزم و آگاهی همیشه بیدار، همبستگی، همدلی در میان بخش‌های مختلف، استفاده‌ی از ابتکارها و نوآوری‌ها و استعدادها گوناگونی که در وجود یکایک شما هست، در رده‌های مختلف و در سازمان‌های گوناگون، امروز باید برنامهٔ عملی نیروهای مسلح باشد. (امام خامنه‌ای، ۸۵/۸/۲۰) امروز، ارتش و سپاه باید هر چه می‌توانند (یعنی بی‌نهایت) خودشان را قوی کنند. شما می‌توانید خودتان را بی‌نهایت قوی کنید. نگویید ما را پشتیبانی لجستیک و حمایت مالی و پولی و غیره بکنید تا ما قوی شویم. تقویت بنیه دفاعی، در وهله‌ی اول به تقویت نیروهای مسلح اعم از سپاه و ارتش است که باید از طریق بالا بردن آموزش‌ها، سازمان‌دهی و نظم، تدوین تاکتیک‌ها و انتقال تجارب جنگ، تمرین و رزمایش‌ها و نیز مجهز شدن به سلاح‌های لازم و مدرن تأمین گردد. (عقیدتی سیاسی آجا، ۱۳۸۴: ۶۵) جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح خود را که با کمال پرهیزکاری و مناعت طبع و پارسایی و به‌دوراز

ریخت‌وپاش‌ها، فسادها و ابتذال‌های بسیاری از نیروهای مسلح زندگی می‌کنند، در میدان دفاع از استقلال ملی، از هدف‌های والای ملت ایران، از شرف ملی، از هویت دینی و ایمانی به کار گرفته است. (امام خامنه‌ای، ۷۸/۷/۹)

هدف نیروی مسلح در نظام اسلامی احیاء انسانیت و ارزش‌های انسانی و آرمان‌های الهی است؛ مجاهدت فی سبیل‌الله است. (امام خامنه‌ای، ۸۲/۸/۴) این مجموعه‌ی نیروهای مسلح - از جمله نیروی هوایی - باید بتوانند عزت ملت ایران را، استحکام ملت ایران را مشخص کنند و نشان بدهند؛ مظهری باشند از ایستادگی و اقتدار این ملت، که ان‌شاء‌الله همین‌جور هم خواهد شد. (امام خامنه‌ای، ۸۸/۱۱/۱۹)

در جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح، عظمت و آبهت خود را فقط به قدرت سلاح نشان نمی‌دهند؛ بلکه در کنار آن، اقتدار معنوی آنها وابسته به نیروی ایمانی آنهاست. برای خدا، برای انسانیت، برای گسترش توحید و برای دفاع از ارزش‌های اصیل است که سرباز ایرانی و نظامی ایرانی و جوان مسلح ایرانی اسلامی، در این کسوت در می‌آید و خود را آماده نگاه می‌دارد. (امام خامنه‌ای، ۸۷/۸/۲۸)

وحدت خود را حفظ کنید. اخلاق اسلامی را در میان خود رواج دهید. روحیه مردمی، روحیه برادری و روحیه تواضع را در میان خود بالا ببرید. فرماندهان با زیردستان؛ پدران و برادران برخوردار کنند. فرمان‌بران با فرماندهان، با اطاعت و صمیمانه عمل کنند. (امام خامنه‌ای، ۶۲/۱/۱۷)

در ارتش جمهوری اسلامی ایران، در کنار دانش، به دین و تقوا اهمیت می‌دهیم من مخصوصاً به شما جوانان می‌گویم؛ ملتی که بر اساس اسلام و دین و قرآن حرکت کرده است ارتشش باید متدین باشد. (امام خامنه‌ای، ۶۸/۷/۱۳) هرچه می‌توانید، به این ارتش، کیفیت بدهید. شما که در دوره‌های مختلف تحصیل کردید و این ارتش به‌گردنتان حق تعلیم پیدا کرده است، تمام وجود و تلاشتان را در حد میسور، در راه ارتقای کیفیت این ارتش صرف کنید. دانش نظامی را از همه باید فرا گرفت. دانش را از هرکس و هر جا باید فراگرفت؛ اما وابستگی نظامی، نه! (امام خامنه‌ای، ۷۲/۷/۲۸) این است که من عرض می‌کنم خسته نشوید و از تلاش کردن، ابتکار کردن، احساس مسؤولیت کردن، هر لحظه را قدر دانستن؛ از همه توانایی خود برای پیشبرد کاری که به شما سپرده شده است، استفاده کردن، کوتاهی نکنید (امام خامنه‌ای، ۷۵/۱۱/۱۸).

سازمان‌دهی در جنگ نقش بسیار مؤثری دارد که از نقش افراد و نیروی انسانی کمتر نیست. پس سازمان‌دهی را مستحکم کنید (امام خامنه‌ای، ۷۰/۹/۱۱). ملت‌ها باید اراده، اقتصاد، دانش و پیشرفت‌های گوناگون خود را پی‌درپی قوی کنند؛ اما تقویت نیروی دفاع از هویت و مرزهای یک ملت، یکی از مهم‌ترین‌هاست، که امروز نیروهای مسلح ما این وظیفه را به عهده گرفته‌اند. ایمان، انگیزه، روحیه در کنار آموزش، سازمان‌دهی، ترتیب، نظم و امکانات، دو بال اساسی برای یک نیروی مسلح است. لیکن در عین حال هیچ توفقی جایز نیست. به وضع موجود قناعت نکنید. ابتکارها را به کار بیندازید (امام خامنه‌ای، ۸۲/۱۲/۱۹).

به نظر من مسئله‌ی طرح‌های ابتکاری را هم خیلی باید جدی گرفت بروید دنبال کارهای ابتکاری، بروید دنبال کارهایی که دنیا آنها را نیازموده و تجربه نکرده. بخصوص من روی نوع سازمان‌دهی نیروهای مسلح تأکید می‌کنم. البته هر کار جدیدی مطلوب نیست. کار جدیدی که با ملاحظه‌ی کامل، دقت و آزمون همراه باشد، مطلوب است. (امام خامنه‌ای، ۸۹/۱/۲۲) اما در الگوی اسلامی و معنوی، این اقتدار در درجه‌ی اول متکی به عامل معنوی و ارزش معنوی و الهی است؛ متکی است به ایمان، متکی است به اعتماد به‌خدای متعال، متکی است به تلاش مخلصانه در راه آرمان‌های بلند و والا. نه این‌که به سلاح بی‌اعتنا باشیم، نه این‌که به نظم و تجهیزات و آموزش به چشم بی‌اهمیتی بنگریم؛ همه‌ی این‌ها لازم است (امام خامنه‌ای، ۸۹/۸/۱۹).

ب- فناوری نظامی:

نیروهای مسلح خودشان را در آن گذشته‌ها متوقف نخواهند کرد و نباید بکنند؛ ما باید با توجه به موقعیت خودمان، با توجه به نیازهای کشور، با توجه به تهدیدهایی که علیه ما و منافع کشور در هر دوره‌ای وجود دارد، وظیفه‌ی خودمان را

تشخیص بدهیم و با تقویت روحی و جسمی، خودمان را آماده‌ی ادامه‌ی آن راه پرافتخاری بکنیم که شهیدان عزیز ما به قیمت جان خودشان به‌روز ما گشودند. (امام خامنه‌ای، ۸۳/۴/۱۸).

کشور باید پیشرفت کند؛ پیشرفت در همه‌ی بخش‌ها: پیشرفت در تولید ثروت، پیشرفت در افزایش بهره‌وری، پیشرفت در عزم و اراده‌ی ملی، پیشرفت در اتحاد ملی و نزدیکی قشرهای مختلف به یکدیگر، پیشرفت در دستاوردهای علم و فناوری (امام خامنه‌ای، ۸۷/۱/۱).

اگر این ملتی که با نیروی ایمان و با شجاعت ناشی از ایمان توانسته کار بزرگی را انجام دهد، یک دشمن داشته باشد، این دشمن چه کار می‌کند؟ راه غلبه دشمن این است که این عامل معنوی را از این ملت بگیرد. این کار هم با شمشیر و با ابزار مدرن و فوق‌العاده نمی‌شود؛ این کار با تبلیغات می‌شود. مسئله تجهیزات هم خیلی مهم است بهسازی تجهیزات و نوسازی تجهیزات است و پر کردن خلأ زنجیره دفاع واقعی که یک بخش امکان دفاع واقعی تجهیزات ارتباطی است تا این جنگ‌های الکترونیکی که امروز در دنیا معمول است نتواند تأثیر بگذارد و نتواند نیروها را فلج کند (امام خامنه‌ای، ۷۸/۳/۳).

امروز دنیا برمدار جنگ تبلیغاتی و رسانه‌ای و درواقع برمدار جنگ جبهه‌های خبری و دستگاه‌های تولیدکننده‌ی پیام می‌گردد. امروز امکانات فراوان شده و پیشرفت دانش در این زمینه کارهای شگفت‌آور و حیرت‌انگیزی انجام می‌دهد. درواقع به‌جای این که برای تصرف یک صحنه پول خرج کنند یا نیروی نظامی بسیج کنند، کاری می‌کنند که عوامل موجود در آن صحنه به سود آنها کار کنند (امام خامنه‌ای، ۸۱/۱۱/۱۵).

یک بخش تولیدات داخلی است و ابتکار و خلاقیت و نوآوری در ساخت. که این مربوط می‌شود به جهادهای خودکفایی بخش‌های فنی با سازمان صنایع و وزارت دفاع و همه‌کسانی که هنر اندیشیدن و هنر نوآوری در آنها وجود دارد و همت سازندگی در آنها زنده است. این یک بخش هست که باید حتماً دنبال این کار باشید. ما باید تولید داخلی داشته باشیم. باید بسازیم. حقیقت این است که بدون این ما نمی‌توانیم به استقلال نظامی خودمان و به استقلال دفاعی خودمان اطمینان پیدا کنیم (امام خامنه‌ای، ۶۷/۷/۲۵).

تا آنجا که می‌توانید، باید باقوت اراده و تصمیم، نظم و انضباط و آموزش و پشتیبانی، کیفیت تجهیزات و ابزارتان را بالا ببرید؛ ارتش مناسب شأن جمهوری اسلامی، باید از نظر آمادگی و انضباط و روحیه، عالی باشد و به تجهیزات در حد توان دست یابد. تجهیزات را در حد عالی نگفتم؛ چون ممکن است کشور نتواند تجهیزاتی را که شما امروز لازم دارید، برایتان فراهم کند؛ اما آمادگی و پرداختن به تعمیر و نگهداری و پشتیبانی و اهتمام به خودکفایی و تولید و ابتکار، باید در حد عالی باشد. من به درجه‌ی خوب و بسیار خوب قانع نمی‌شوم؛ باید همت کنید و تا درجه‌ی عالی کارتان را به‌پیش ببرید، اعتقاد دارم که به نتیجه هم می‌رسد. (امام خامنه‌ای، ۶۸/۳/۱۸) روی تعمیر و نگهداری، سفارش مؤکد می‌کنم؛ امروز این وظیفه‌ای بسیار مهم برای شماسست؛ فرصتی است برای بازسازی ابزار و تجهیزات و امکانات. این کار را با جدیت و با ابتکار دنبال کنید و آن‌چنان که از انسان‌های مصمم و باراده و انقلابی‌ای مثل شما مورد انتظار است، راه‌های میان‌بر را پیدا کنید و بیمایید. (امام خامنه‌ای، ۷۰/۱۰/۱۲) ببینید اهمیت کار علمی چقدر است؛ اهمیتش درجه‌ی یک است. اگر ما برای یک کشور، عزت و آبرو و رفاه و اقتدار جهانی و پیشرفت‌های علمی بخواهیم، باید از طریق علم وارد شویم. بالاخره علم باید در کشور پیش برود؛ به‌خصوص که ما عقب‌ماندگی داریم و باید تلاش شود. دوم اینکه در کشور ما از لحاظ توانایی‌های بشری، امکان پیشرفت علمی هست (امام خامنه‌ای، ۸۷/۷/۱۹). یکی از ضعف‌ها ناهماهنگی‌هاست؛ در بخش‌های مرتبط با دانش و علم و فناوری، بایستی هماهنگی کامل به وجود بیاید. هماهنگی بین خود مراکز علمی خیلی لازم است (امام خامنه‌ای، ۸۷/۶/۵).

روش شناسی تحقیق

تحقیق از نوع کاربردی - توسعه‌ای و روش آن توصیفی با رویکرد موردی-زمینه‌ای^۱ (مطالعه مورد خاص) می‌باشد. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق ارتش جمهوری اسلامی ایران و کلیه فرمایشات مقام معظم فرماندهی کل قوا از سال ۱۳۶۷ الی ۱۳۸۹ در اجتماعات و دیدارهای مختلف با مردم و مسئولین است. جامعه آماری شامل کتب، نشریات، نرم‌افزارها و سایت اینترنتی دفتر مقام معظم فرماندهی کل قوا و کارکنان آجا و ستاد کل نیروهای مسلح شامل افسران ستادی و فرماندهان یگان‌های عمده ارتش جمهوری اسلامی در ستاد آجا و نیروهای زمینی، قرارگاه پدافند هوایی، هوایی، دریایی و ستاد کل ن^۲ در مشاغل سرتیپی و سرلشکری می‌باشد با این فرض که همگی آنها از خبرگان علمی، اجرایی و مسئولین در حوزه‌های رزمی، پشتیبانی و پشتیبانی خدمات رزمی و دفاعی-امنیتی بوده که با لحاظ ضریبی ۱۰۷۰ نفر در نظر گرفته شده‌اند. برای انتخاب جامعه نمونه، منابع مرتبط با فرمایشات به‌صورت تمام شمار و به دلیل گستردگی جامعه آماری کارکنان آجا و ستاد کل نیروهای مسلح ابتدا از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و سپس تصادفی طبقه‌بندی استفاده شده است. حجم جامعه نمونه با استفاده از فرمول زیر ۵۰ نفر می‌باشد.

$$n = \frac{N \times Z^2 \frac{\alpha}{2} \times \delta^2}{(N-1)d^2 + Z^2 \frac{\alpha}{2} \times \delta^2} \Rightarrow \frac{1070 \times (2/71) \times 3/60}{(0/1849 \times 1069) + (2/71 \times 3/60)} = \frac{10438.93}{207.3} = 50.3 \approx 50$$

برای بالا بردن اعتبار منابع مرتبط، از کلیه اسناد و مدارک دست اول موجود در ادارات و معاونت‌های آجا و کتابخانه‌های دافوس و ستاد و عقیدتی سیاسی آجا و کتابخانه‌های مرتبط در دافوس سپاه و دانشگاه امام حسین (ع) و مالک اشتر در تهران، دفتر نشر آثار و سایت‌های اینترنتی معتبر که مختص مقام معظم می‌باشد استفاده گردید و قبل از به‌کارگیری، ابتدا اسناد و مدارک را به رؤیت و تأیید صاحب‌نظران و متخصصین فن و اساتید رسانده تا روائی آنها تبیین گردد.

برای اعتبار سؤالات مصاحبه، این سؤالات در جمع گروهی از صاحب‌نظران و خبرگان (پانل خبرگان) مطرح گردید تا نقطه نظرات کارشناسان خبره لحاظ گردد. ضمناً تمام نفرات مصاحبه‌شوندگان از بین متخصصین، مطلعین و صاحب‌نظران آجا انتخاب گردیدند. در خصوص تعیین روایی سؤالات مصاحبه، ابتدا سؤالات اولیه تهیه و در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران قرار گرفت و به روش دلفی، سؤالات نهایی مصاحبه تعیین گردید به‌گونه‌ای که اولاً تمامی ابعاد موضوع پوشش داده شود ضمناً کمترین ابهام را دارا باشد. در این تحقیق برای تعیین میزان تأثیر تحقق اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا دو فرضیه به شرح زیر تدوین گردید:

الف: تحقق اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در حوزه راهبرد نظامی تأثیر بسیار زیادی در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا دارد.

ب: تحقق اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در حوزه علم و فناوری نظامی تأثیر بسیار زیادی در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا دارد.

برای اثبات فرض‌های بالا سه سؤال شناختی، ۷ سؤال بسته و یک سؤال باز تدوین گردید. سؤالات پرسشنامه به نحوی تنظیم شدند که اولاً کاملاً مربوط به متغیرهای مورد تحقیق بوده و ثانياً به تأیید متخصصان نیز رسانده شد تا درنهایت آنچه که مدنظر است به دست آید نه چیزی دیگر. سؤالات مطرح‌شده در روند تأیید متخصصان با استفاده از روش دلفی مورد ارزیابی و بازنگری صاحب‌نظران قرار گرفت. برای اعتبار پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرانباخ و نرم‌افزار SPSS19 سازگاری اجزا برای ابزار اندازه‌گیری به دست آمد.

^۱ - case study- survey

^۲ نیروهای مسلح

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها طی فرایندی چندمرحله‌ای به صورت آمیخته (کمی و کیفی) انجام گردید به این معنی که داده‌های کیفی که از طریق به‌کارگیری ابزارهای جمع‌آوری (اسناد و مدارک و مصاحبه) فراهم آمده‌اند خلاصه، کدگذاری، دسته‌بندی در نهایت پردازش شدند تا زمینه برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباطها بین این داده‌ها فراهم و تحلیل محتوا که با تلخیص و عرضه داده‌ها همراه است حادث گردد. سپس داده‌های کمی به دست آمده از نمونه (جامعه) آماری در جامعه مورد مطالعه با استفاده از نرم‌افزار EXCEL و SPSS مورد تجزیه تحلیل کمی (تحلیل استنباطی) قرار گرفته و بعد از آن نتایج این دو تجزیه تحلیل تلاقی و ترکیب گردیدند.

ارتش جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک سازمان با به وقوع پیوستن انقلاب شکوهمند اسلامی با تحولات عمده داخلی و خارجی مواجه گردید. پر واضح است که هر سازمان با توجه به تغییر محیط داخلی و پیرامونی خود باید توانایی تغییر، حفظ بقا و ادامه حیات را داشته باشد. چیدمان تهدیدات نظام و میهن اسلامی و تحولات فناوری از یک سو و نیازهای درونی از سوی دیگر این سازمان عظیم و تأثیرگذار بر امنیت و قدرت ملی را برای فائق آمدن بر مأموریت‌های پیش‌رو نیازمند تغییر نموده است. معماری سازمانی بهترین اقدامی است که می‌تواند سازمان را با توجه به تغییرات و نیازمندی‌ها برای رسیدن به اهدافش مهیا کند.

مقام معظم فرماندهی کل قوا به عنوان بالاترین مقام در نیروهای مسلح به لحاظ احاطه و اشرافیت بر امور و همچنین مسئولیت رهبری کشور، نقش راهبردی و تعیین کننده در چگونگی شکل‌گیری نظام دفاعی برای دستیابی به اهداف نظامی و تقویت بنیه دفاعی کشور و ایجاد بازدارندگی و آمادگی در برابر تهدیدات را دارا می‌باشد. اندیشه‌های ایشان دارای ابعاد ارزشی، الهی و فقاقت بوده و مبتنی بر یکسری سیاست‌های نظام‌مند برای شکل‌دهی و تعالی نیروهای مسلح و بخصوص ارتش جمهوری اسلامی ایران در سایه عبودیت، ایمان و نظام ولایت فقیه می‌باشد.

اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در معماری ارتش جمهوری اسلامی ایران برای توصیف وضع موجود و هدایت به وضع مطلوب در تمام لایه‌های سازمان ارتش که شامل راهبرد نظامی، علم و فناوری نظامی، نیروی انسانی و ابعاد سازمانی می‌باشد، قابل تعریف و تسری می‌باشد. از آنجایی که حوزه مأموریتی (با توجه به تهدیدات کشور) و فناوری آجا به عنوان دو محیط داخلی و خارجی همواره در حال تغییر است و ایجاد تغییر در ارتش متناسب با نیازمندی‌ها را می‌طلبد، این اندیشه‌ها در تمام مسیر انتقال و تغییر باید مورد استناد و اتکا قرار گیرد.

تحلیل هدف اول: تبیین اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در راستای راهبرد نظامی مرتبط با معماری نظام دفاعی با رویکرد ارتش جمهوری اسلامی ایران

برآوردهای اولیه از تحلیل توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که بیشترین درصد افراد جامعه نمونه (۵۶٪) معتقدند که تأثیر تحقق اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه راهبردهای نظامی در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا به میزان «زیاد» و ۴۴٪ «خیلی زیاد» هست. به عبارت دیگر ۱۰۰٪ افراد جامعه نمونه، این تأثیر را مجموعاً بین «زیاد تا خیلی زیاد» می‌دانند. همچنین در آزمون فرضیه‌ها، از طریق جداول استاندارد شده و با درصد خطای ۵٪ و درجه آزادی ۴ مقدار بحرانی χ^2 برابر ۹/۴۹ و مقدار آماره آزمون آن ۷۶/۸ به دست آمد لذا آماره آزمون در ناحیه بحرانی نبوده و فرض H_0 با ادعای اینکه تحقق اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه راهبردهای نظامی در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا تأثیری ندارد، رد و فرضیه H_1 با ادعای اینکه تأثیر تحقق اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه راهبردهای نظامی در کارآیی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا به میزان «خیلی زیاد» می‌باشد، تایید می‌گردد.

همچنین با عنایت به فرمایشات ایشان راهبرد نظامی ج.ا.ا یک راهبرد دفاعی بوده و ایران ابتداءً به هیچ کشوری حمله نخواهد کرد و این دفاع یک دفاع محض نیست بلکه یک دفاع فعال است لذا نیروهای مسلح باید همواره آمادگی کامل دفاع از نظام و آب و خاک میهن را در برابر تهدیدات داشته و در صورتی که تعرضی از سوی کشوری علیه ایران انجام شود به شدت پاسخ داده شود.

ارتش باید به‌عنوان بخشی اساسی از نیروهای مسلح از تمامی امکانات موجود در تقویت حداکثری خود استفاده کند. اینکه در گذشته چه وضعیتی وجود داشته یا اینکه چه امکاناتی در گذشته فراهم بوده، جوابگوی وضعیت امروز و فردا نیست. لذا بخش‌های مختلف ارتش باید به حال و آینده بنگرد و خود را در گذشته نگه ندارد چراکه هر زمانی ویژگی خودش را دارد و تهدیداتی که در حال و آینده وجود دارد ابزار و اقدام خاص خودش را می‌طلبد. در این مسیر باید موانع موجود را خودشان هموار نماید این در حالی است که نظام با تمام توان آن را حمایت و کمک می‌نماید. ارتش صرفاً نباید به امید کمک‌های مالی دولت باشد تا کاری انجام دهد بلکه باید با آموزش صحیح و منظم، سازمان‌دهی کارآمد، برقراری نظم، نوآوری و ابتکار و تدوین تاکتیک‌های جدید و دست اول و تمرین آنها با سلاح‌ها و تجهیزات به‌روز شده، خود را قوی و آماده نگه دارد و در این راستا اهمیت به اموری که موجبات ارتقاء معیارهای انسانی و الهی در بین نیروهای انسانی را فراهم می‌کند نسبت به اقداماتی که ارتقاء تکنولوژیکی و کیفی تجهیزات را به همراه دارند در تقدم و اولویت اول می‌باشند. اگر ما دارای نیروی انسانی کارآمد، مولد و مبتکر و برتر باشیم هم در تولید و هم در به کارگیری تجهیزات جلوتر و برتر خواهیم بود.

برای محفوظ نگه‌داشتن کشور از آسیب دخالت‌های قدرت‌های بزرگ باید اولاً قدرت سیاسی به مردم متکی باشد و ثانیاً قدرت نظامی مردمی، خودکفا و کارآمد باشد.

تقویت این قدرت نظامی از طریق به‌کارگیری ابزار مدرن و پیشرفته، نگهداری و خودکفایی با سازندگی در درون نیروها و سازمان‌های صنایع نظامی و غیرنظامی که پشتوانه همه این‌ها ایمان و اعتقاد به خداوند است. زمانی قدرت نظامی می‌تواند خودکفا و کارآمد باشد که از نظر فناوری، تهیه و به‌کارگیری تجهیزات مورد نیاز خود وابستگی نداشته باشد. مقام معظم فرماندهی کل قوا ارتش را حزب‌الله می‌نامند و به دنبال آن حزب‌الله را کسی که از داده‌های خدادادی بهترین استفاده را می‌نماید تبیین می‌کنند. پس ارتش باید از تمامی امکانات در اختیار شامل خرد، اندیشه، دانش، ابتکار، تجربه و ارزش‌های انسانی و الهی که از نعمت‌های خدادادی که کم هم نیستند بهترین استفاده را بنماید تا خود را برای پاسخگویی به تهدیدات در حوزه مأموریت به بالاترین وضعیت آمادگی رزمی برساند، حفظ کند و سرافراز باشد. اگر این‌چنین باشد قطعاً بر دشمنان غالب و پیروز است چراکه این کلام و وعده پروردگار است.

در گذشته هر زمان که از دانش نظامی، فرماندهان قدرتمند در به‌کارگیری نیروها، هوشیاری و تسلط اطلاعاتی و استعداد جوانان مؤمن، با اخلاص و منضبط استفاده شده است کارهای بزرگ و پیچیده به سرانجام رسیده است که نمونه‌های زیادی از آنها را می‌توان در دفاع مقدس و بعد از آن مشاهده کرد.

هدف نهایی برای ارتش این است که آن‌گونه که شایسته این ملت است بتواند از منافع او دفاع کند. مشاهده می‌شود که ملت ایران در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و نظامی دارای منافع مختلف و مهم در سطح ملی و بین‌المللی می‌باشد. هرچند ارتش به دنبال قدرتمند کردن خود در سطح جهان است ولی برای همسایگان و دیگران تهدید نیست بلکه این آمادگی و قدرت به‌منظور دفاع از ارزش‌های الهی و گسترش توحید، انسانیت و در راه خدا است. این قدرت باید به‌گونه‌ای باشد که برای زورگویان و مستکبران تهدید و برای همسایگان و مظلومان فرصت باشد.

حفظ وحدت، رواج اخلاق اسلامی و مردم‌مداری از دیگر خصیصه‌هایی است که در سازمان موجب افزایش همکاری، انگیزه و روحیه از خودگذشتگی در بین کارکنان و در نتیجه ارتقاء آمادگی رزمی می‌گردد. تلاش و احساس مسئولیت و استفاده از تمام فرصت‌ها و امکانات و همچنین بهره‌گیری از علم و دانش دیگران برای یادگیری درحالی که از وابستگی دوری می‌شود شرایط را برای ارتقاء کیفیت ارتش مهیا می‌کند. باید استعدادهای بالقوه و مستعد پرورش یابد و در نوآوری و تولید و سازندگی به کارگرفته شوند. همه افرادی که اهل علم، فناوری، ابتکار و فن هستند باید احساس این را داشته باشند که بار سازندگی کشور و مخصوصاً نیروهای نظامی بر روی دوش آنها است. بالا بردن سطح کیفی ارتش نیازمند زحمت، از خودگذشتگی و تحمل مشقات فراوان است. باید سطح و کیفیت آموزش‌ها و تعامل بین سازمان‌های نیروهای مسلح و نیروهای مردمی خیلی بالاتر رود و روز به روز کامل‌تر شود.

روی طرح‌های ابتکاری و نوع سازمان‌دهی نیروها باید کار شود ولی این به این معنی نمی‌باشد که حتماً باید همه چیز نو شود چراکه ممکن است هر چیز نویی کارایی مطلوب نداشته باشد پس باید تغییرات سنجیده، هدفمند و بر اساس نیازهای مأموریت باشد. طرح‌ها و کارهایی که توسط دیگران تجربه نشده باشد و برای دنیا ناشناخته باشد و سازمان‌دهی‌هایی که دارای استحکام بیشتر بوده و دارای کاربری بیشتر و مؤثرتر باشد.

تحلیل هدف دوم: تبیین اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در راستای علم و فناوری نظامی مرتبط با معماری نظام دفاعی با رویکرد ارتش جمهوری اسلامی ایران

برآورد اولیه از تحلیل توصیفی داده‌ها بیانگر آن است که بیشترین درصد افراد جامعه نمونه (۵۸٪) معتقدند که تأثیر تحقق اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا در حوزه علم و فناوری نظامی در کارایی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا به میزان «خیلی زیاد» و (۳۸٪) به میزان «زیاد» می‌باشد. از طرفی هیچ‌کدام این توانایی را بین «خیلی کم تا کم» نمی‌دانند. به عبارت دیگر (۹۶٪) افراد جامعه نمونه، این تأثیر را مجموعاً بین «زیاد تا خیلی زیاد» می‌دانند. همچنین در آزمون فرضیه‌ها، از طریق جداول استاندارد شده و با درصد خطای ۵٪ و درجه آزادی ۴ مقدار بحرانی χ^2 برابر ۹/۴۹ و مقدار آماره آزمون آن ۷۱ به دست آمد لذا آماره آزمون در ناحیه بحرانی نبوده و فرض H_0 با ادعای اینکه تحقق اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه علم و فناوری نظامی در کارایی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا تأثیری ندارد، رد و فرضیه H_1 با ادعای اینکه تأثیر تحقق اندیشه‌های نظامی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه علم و فناوری نظامی در کارایی معماری نظام دفاعی با رویکرد آجا به میزان «خیلی زیاد» می‌باشد تأیید می‌گردد.

اگر کشور با توجه به ظرفیت‌هایش بخواهد در دنیا جایگاه واقعی خودش را پیدا کند باید در ابعاد مختلف از جمله علم و فناوری پیشرفت داشته باشد. تجهیزات و امکانات نظامی با استفاده از تلاش خستگی‌ناپذیر و صلابت و استواری و کار دلسوزانه و ابتکار، روزآمد و تولید و کارآ می‌شوند.

برای رسیدن به علم و فناوری نظامی، باید فناوری اطلاعات، علوم نظامی، تجهیزات و تسلیحات ارتقاء پیدا کند. بر اساس فرمایشات مقام معظم فرماندهی کل قوا، نیروهای مسلح و از جمله ارتش جمهوری اسلامی ایران باید پیشرفت داشته باشد، پیشرفتی که هم به پیشرفت ملی وابسته است و هم می‌تواند پیشرفت ملی را تحت تأثیر خود قرار دهد. پس ارتش نباید خودش را در گذشته نگه دارد بلکه همواره با توجه به نیازمندی‌های رسیدن به اهداف والای نظام جمهوری اسلامی ایران نگاه به جلو داشته باشد. دشمن همواره درصدد بازداشتن ملت ایران از دستیابی به اهدافش است و از هر ابزاری مخصوصاً ابزار اطلاعاتی در راستای جنگ نرم استفاده می‌کند و نیروهای مسلح نیز از این قاعده مستثنی نبوده و باید به ابزار و تجهیزات مقابله با این اقدامات دست پیدا کنند. لذا دستیابی به دفاع الکترونیکی و بهره‌گیری از فناوری اطلاعاتی برای تسلط بر طیف الکترومغناطیس از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است.

امروزه فناوری اطلاعات به‌شدت توسط دشمن مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنها اهداف خود را از طریق دستگاه‌های تبلیغاتی القاء می‌کنند. با این وسیله جبهه مقابل خود را قبل از اینکه وارد جنگ سخت شوند به وسیله ابزارهای اطلاعاتی متزلزل کرده و یا شکست می‌دهند لذا باید با علم و فناوری اطلاعات برای مقابله با آن تجهیز شد.

برای دستیابی به فناوری و تولید علم و رسیدن به خودکفایی و قطع وابستگی و رسیدن به جایگاهی که تولیدات علمی ارتش در منطقه و جهان حکم منبع و مرجع پیدا کند، ارتش جمهوری اسلامی باید نیروهای متخصص، مؤمن، مبتکر و مجاهد را شناسایی نموده آنها را به پای کار آورده، برای آنها سرمایه‌گذاری و از آنها حمایت نماید. باید به مبحث تولید علم و پژوهش در ارتش اهمیت داده شود به‌گونه‌ای که در علوم نظامی و مرتبط به یک مرجعیت علمی نائل گردد. هماهنگی بین مراکز علمی در آجا و همچنین دیگر مراکز علمی و دانشگاهی نظامی و غیرنظامی در کشور و خارج از کشور به‌صورت هدفمند و رعایت معیارها و حدود، برای رسیدن به این مهم بسیار مؤثر می‌باشد.

تنگناهای اقتصادی و تکنولوژیکی تولید و ارتقاء تجهیزات و تسلیحات نظامی را با مشکل و محدودیت مواجه کرده است چیزی که متأثر از سطح تکنولوژیکی کشور نیز هست. ولی نگاه به سازمان‌های نظامی کشورهای دنیا ما را به این نقطه می‌رساند که بسیاری از آنها در فناوری و تولیدات صنعتی و حتی علمی پیش‌تاز دیگر بخش‌های اقتصادی کشورشان می-

باشند. ارتش جمهوری اسلامی ایران باید با صرفه‌جویی، استفاده از راه‌های میان‌بر و ابتکار، داشتن یک نگاه به وضعیت دیگر کشورها، داشتن برنامه و هدف و اهم و فی‌الاهم کردن نیازمندی‌ها تجهیزات خود را ارتقاء بخشد. ما باید از تمام توان و امکانات داخلی و نگاه به داخل در گام اول و از تجربیات و علم دیگران در گام بعدی استفاده کرده و ضمن ارتقاء کیفی تجهیزات و تسلیحات مورد نیاز تولید داخل، به خودکفایی و قطع وابستگی در این زمینه دست‌یابیم.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصله از تحلیل داده‌ها در ارتباط با راهبرد نظامی آجا با توجه به اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا گویای این واقعیت است که:

۱- دستیابی به واقعیات، نوآوری و تولید علم با تحقیق و پژوهش در ابعاد مختلف، تجهیز نیروی انسانی با استعداد به نیروی ایمان و عشق به خداوند و دانش نظامی، فراهم کردن قدرت فرماندهی و هوشیاری، به‌روز کردن، تولید، نگهداری و تعمیر تجهیزات به‌صورت شبانه‌روزی باصلابت و استواری و خستگی‌ناپذیری با استفاده از راه‌های میان‌بر و همراه با توسعه دانش و پیشرفت‌های گوناگون در کنار تقوا، دین، ایمان و پرهیزگاری و داشتن انضباط به‌عنوان ابزار و روش‌های راهبرد نظامی مدنظر قرار گیرد.

۲- افزایش آمادگی رزمی از طریق آمادگی نیروی انسانی و قابلیت به‌کارگیری تجهیزات و امکانات نظامی در صحنه نبرد، دفاع در راه خداوند و برای خداوند از مظلومان و مستضعفان، شایستگی سربازی ملت مسلمان ایران با منشأ خدایی و دفاع از منافع، استقلال و اهداف والای ملی و هویت دینی و ایمانی، با قدرت استوار بر معنویت و ارزش‌های الهی و متکی بر ایمان و اعتقاد به خدای متعال و تلاش در راه خدا در درجه اول و فناوری، تجهیزات و آموزش در درجه دوم باید هدف و مقصد نهایی نیروهای مسلح مخصوصاً آجا باشد.

۳- آموزش، سازمان‌دهی، نظم و انتقال تجارب و تدوین تاکتیک‌ها و تجهیز به سلاح‌های مورد نیاز و مدرن، ایجاد وحدت و انسجام و روحیه برادری و اخوت و تواضع در چارچوب قوانین و مقررات نظامی با دیگر نیروها و فراهم کردن موجبات همکاری، پشتیبانی و هم‌افزایی یکدیگر، توسعه و پیشرفت در حوزه نیروی انسانی و تجهیزات در سایه نوسازی در دین، اخلاق، استقلال و کارآیی، در گذشته باقی نماندن و به وضع موجود راضی نبودن نیروهای مسلح، قدرت و اراده فرماندهی، تلاش و مجاهدت مخلصانه، خستگی‌ناپذیر و دلسوزانه راه‌های دستیابی به اهداف بالا می‌باشد.

نتایج حاصله از تحلیل داده‌ها در ارتباط با علم و فناوری نظامی آجا با توجه به اندیشه‌های نظامی مقام معظم فرماندهی کل قوا

۱- برای رسیدن به خودکفایی فناوری الکترونیکی و اطلاعاتی باید ضمن بهره‌گیری از ایمان به خدا، فضایل معنوی و پیداکردن راه‌های میان‌بر، از تمام امکانات داخلی در تولید، نگهداری و تعمیر تجهیزات برای ایجاد توانمندی دفاع و حمله الکترونیکی در برابر جنگ‌روانی و نرم و تبلیغات دشمن استفاده شود.

۲- داشتن هدف و نقشه‌راه برای رسیدن به مرجعیت علمی با استفاده از توسعه، مجاهدت، تلاش و انسجام و هماهنگی در مراکز علمی و با بهره‌گیری از نخبگان و افراد با استعداد و مستعد و سرمایه‌گذاری روی آنها برای پژوهش و تولید علم و کشف راه‌های بومی و کوتاه و راه‌هایی که دیگران نرفته‌اند. استفاده از نیروهای متخصص و با ایمان برای قطع وابستگی- های فنی و علمی و به‌پای کار آوردن ظرفیت‌ها و توانمندی‌های ارتش در ابعاد مختلف سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و جلب سرمایه‌گذاری و پشتیبانی مالی دولت و دیگر بخش‌های کشور توسعه فناوری علوم نظامی را میسر می‌سازد.

۳- رصد دائم اوضاع نظامی و جغرافیای نظامی منطقه برای رسیدن به یک معیاری برای هدف‌گیری نیازمندی‌های تجهیزاتی، صرفه‌جویی در تهیه تجهیزات و تسلیحات، اهم و فی‌الاهم کردن آن‌ها با توجه به شرایط اقتصادی و محدودیت‌های فناوری کشور در جهت ارتقاء توان رزمی و دستیابی به استقلال دفاعی و نظامی با اندیشیدن در توانایی- های خود و استفاده حداکثری از استعداد‌های سازمانی، پرداختن به تعمیر و نگهداری و پشتیبانی و اهتمام به خودکفایی

و تولید با ابتکار و نوآوری، در حد عالی دستیابی به فناوری تجهیزات نظامی در سطح و یا فراتر از امکانات کشور را ممکن می‌سازد.

۴- با توجه به مبانی اعتقادی و دینی، ارتش مجاز به رفتن به سمت تولید و توسعه سلاح‌های نامتعارف نمی‌باشد ولی باید در زمینه تسلیحات به خودکفایی برسد. تسلیحاتی که هم مصونیت و شرایط تدافعی را فراهم کند و هم امکان تهاجم بر علیه اهدافی که ممکن است از راه دور ما را مورد حمله قرار دهند.

منابع

- آقاجانی، احمد و عسگری محمود (۱۳۸۹) چارچوب نظری اندیشه نظامی، ماهنامه اطلاعات راهبردی، ۸۹، تهران
- استیفن پی رابینز (۱۳۷۸) رفتار سازمانی، ترجمه علی پارسائیان، محمد اعرابی، ناشر دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران
- باستانی، منصور (۱۳۶۵) جاودان در پرتو خورشید، ناشر معاونت آموزش - ادف امام علی (ع)، تهران
- دانش آشتیانی، محمد، ۱۳۸۶، مدیریت امور دفاعی، نظام طرح‌ریزی راهبردی، برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی دفاعی، ناشر سازمان برنامه و بودجه، چاپ ۶۸، تهران
- زنجبران، رسول (۱۳۸۳) مقاله تأثیر نیروی انسانی در ارتقاء بهره‌وری سازمان‌ها، نشریه کار و جامعه، شماره ۵۷، تهران
- زگمن جان، ۱۹۸۷، معماری اطلاعات، "ترجمه محقق"
- سازمان عقیدتی سیاسی آجا (۱۳۸۴) ارتش کلمه طیبه، مرکز خدمات فرهنگی مطهر، تهران.
- سادات ناصری، حسن (۱۳۵۶) سخنان امام علی (ع)، ترجمه جواد فاضل، مؤسسه مطبوعاتی علمی، قم.
- سایت رجانویز (۲۳۰۷-۲۵/۷/۱۳۸۹) سردار محمد شیرازی، رئیس دفتر نظامی مقام معظم فرماندهی کل قو
- صمدی اوانسر، عسگر (۱۳۸۴) مقدمه‌ای بر معماری سازمانی، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی، تهران
- طرحانی، فرهاد و شعبانی، ابولقاسم (۱۳۸۸) مدیریت دانش در آماد و پشتیبانی، فصلنامه راهبرد دفاعی، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۷ (۲۶).
- عمید، حسین (۱۳۷۰) فرهنگ عمید، انتشارات امیر کبیر، تهران.
- مورهد، گریفین (۱۳۸۷) رفتار سازمانی، ترجمه سید مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، نشر مروارید، تهران
- نرم افزار حدیث ولایت، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدخل)، ویرایش دوم.

Gartner, S. (1999). Strategic Assessment in War, Yale University Press.

Zachman, J. (2000) "Enterprise Architecture Artifacts Vs Application Development Artifacts", Zifa Institute, p.1
www.khamenei.ir